

ความท้าทายด้านสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568

ชัชณพษ์ สรรพา¹

(Received: October 3, 2025; Revised: December 8, 2025; Accepted: December 19, 2025)

บทคัดย่อ

สิทธิทางการเมือง เป็นสิทธิที่มีเป้าหมายในการรับรองและคุ้มครองการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามวิถีประชาธิปไตย และเป็นหนึ่งในสาระสำคัญของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งประเทศไทยได้บังคับใช้มากกว่า 28 ปี (พ.ศ. 2540-2568) อย่างไรก็ตาม ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568 เป็นช่วงที่มีการเลือกตั้งทั่วไปถึง 2 ครั้ง ภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการศึกษาสิทธิทางการเมืองในประเทศ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อสำรวจสถานการณ์และวิเคราะห์ความท้าทายด้านสิทธิทางการเมืองในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองรายปีของ Freedom House ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568 และ 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย

¹ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (หลักสูตรสหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Email: chitsanupong25400@gmail.com

ผลการศึกษาชี้ว่า สิทธิทางการเมืองในประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากไม่ปรากฏว่า มีตัวชี้วัดใดมีพัฒนาการขึ้นเหมือนกัน ตัวชี้วัดดังกล่าวยังมีแนวโน้มลดลงอีกด้วย โดยสามารถแบ่งความท้าทายออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการเลือกตั้ง ด้านพหุนิยมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วม และด้านกลไกการทำงานของรัฐบาล จากความท้าทายข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า ควรมีข้อเสนอแนะเพื่อลดระดับความท้าทายและส่งเสริมสิทธิทางการเมืองตามหลักพันธกรณีของรัฐภาคี 3 ข้อ ดังนี้ 1) ควรมีการปรับแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และส่งเสริมคุณภาพการจัดการเลือกตั้งของประเทศไทย 2) ควรมีการปรับแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 และ 3) ควรมีการแก้ไขปัญหาทุจริต โดยข้อเสนอแนะข้างต้นนี้จะสามารถยกระดับคุณภาพสิทธิทางการเมืองของไทยต่อไป

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน ความท้าทายด้านสิทธิทางการเมือง ประเทศไทย

The Challenges of Political Rights in Thailand during 2019–2025

Chitsanupong Sanpha¹

Abstract

Political rights aim to guarantee and protect citizens' participation in political processes in accordance with democratic principles. They constitute a fundamental element of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), which Thailand has implemented for more than 28 years (1997–2025). However, between 2019 and 2025, Thailand held two general elections following the 2014 military coup, a period that holds significant implications for the study of political rights in the country. This article has two objectives: 1) to examine the situation and analyze the challenges concerning political rights in Thailand based on Freedom in the World Annual Report of Freedom House during 2019–2025, and 2) to propose recommendations for promoting political rights in Thailand.

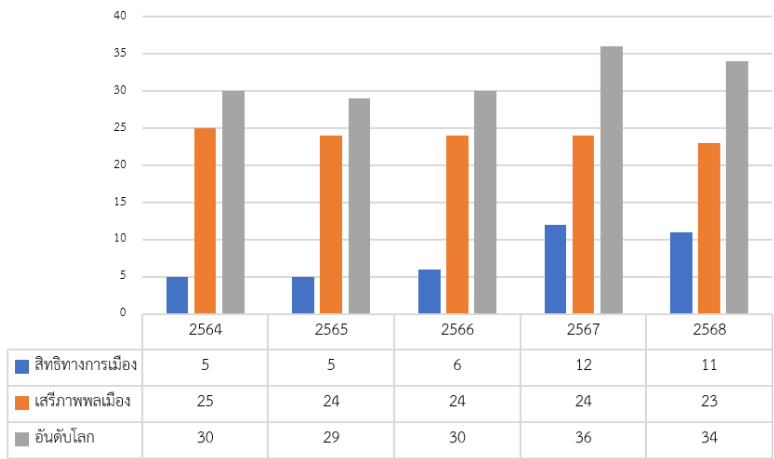
¹ Graduate Student, Master of Arts Program in Human and Social Development (Interdisciplinary Program), Graduate School, Chulalongkorn University. Email: chitsanupong25400@gmail.com

The findings reveal that political rights in Thailand are facing substantial challenges. No clear indicators demonstrate improvement, and existing indicators even show a declining trend. These challenges can be categorized into three dimensions: electoral processes, political pluralism and participation, and the functioning of government institutions. In light of these challenges, the study proposes 3 recommendations in line with state obligations under the ICCPR: 1) amending the 2017 Constitution and enhancing the quality of electoral management 2) revising the 2017 Organic Act on Political Parties, and 3) addressing corruption. These recommendations aim to reduce existing challenges and contribute to strengthening the quality of political rights in Thailand.

Keywords: Human Rights, Challenges in Political Rights, Thailand

บทนำ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ประเทศไทยได้เข้าเป็นหนึ่งในรัฐภาคีด้วยวิธิ ภาคนานาชาติในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) และมีผล บังคับใช้เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 ซึ่งกติการะหว่างประเทศฉบับนี้ถือ เป็นหนึ่งใน 9 สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และมีหน้าที่ ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิ ทางการเมือง (Ministry of Foreign Affairs, 2025; Sugmak, 2016) ทั้งนี้ ถือ เป็นเวลากว่า 28 ปี (พ.ศ. 2540–2568) ที่ประเทศไทยได้บังคับใช้กติการะหว่าง ประเทศฉบับดังกล่าว

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบผลการประเมิน Freedom in the World ของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 – 2568 (หมายเหตุ: ประยุกต์จาก Freedom House, 2021; 2022; 2023; 2024; 2025)

อย่างไรก็ดี จากการสำรวจผลการประเมินสิทธิพลเมืองและสิทธิ ทางการเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564-2568 กลับพบว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้า

กับความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิทางการเมือง ซึ่งมีผลการประเมินต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของเกณฑ์ (คะแนนเต็ม 40 คะแนน) มาโดยตลอด (ภาพที่ 1) ยิ่งกว่านั้น ในปี พ.ศ. 2568 Freedom House ได้ปรับสถานะจาก “ประเทศเสรีบางส่วน (Partly Free)” เป็น “ประเทศไม่เสรี (Not Free)”

ยิ่งกว่านั้น ผลการประเมินข้างต้น ยังสอดคล้องกับรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี พ.ศ. 2564-2566 โดย Office of the National Human Rights Commission of Thailand (2022; 2023; 2024) รวมถึงรายงานด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี พ.ศ. 2564-2566 โดย U.S. Embassy and Consulate in Thailand (2021; 2022; 2023) ต่างระบุถึงความท้าทายในหลากหลายด้าน อาทิ การจำกัดการแสดงความคิดเห็น การชุมนุม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นต้น นอกจากนี้ หากพิจารณาการศึกษาในช่วงระยะเวลาดังกล่าว (พ.ศ. 2562-2568) จะพบว่า ปრაกฏการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการบังคับใช้กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ มาโดยตลอด อาทิ การศึกษาของ Jiawlian (2020) Chanwutthiwong (2021) Chatarupa (2022) ต่างกล่าวถึงความจำเป็นในการศึกษา อันเนื่องมาจากความท้าทายในการบังคับใช้ในมิติต่าง ๆ เช่น เสรีภาพในการการชุมนุม เสรีภาพของสื่อพลเมือง และความไม่สอดคล้องของกฎหมายในระดับปฏิบัติการ เป็นต้น

จากความสำคัญข้างต้น จึงนำมาสู่ข้อสงสัยว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568 เป็นช่วงเวลาที่ได้มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปถึงสองครั้ง คือ ในปี พ.ศ. 2562 และ 2566 ภายหลังจากการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งถือเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงสิทธิทางการเมืองของประชาชน หรืออีกนัยหนึ่งก็ถือเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสิทธิทางการเมืองของประชาชนเช่นกัน (United Nations, 2024) ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาว่า ในระยะนี้สิทธิทางการเมืองต้องเผชิญกับความท้าทายใดบ้าง และควรมีแนวทางใดในการส่งเสริมสิทธิทางการเมืองในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจสถานการณ์และวิเคราะห์ความท้าทายด้านสิทธิทางการเมืองในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองรายปีของ Freedom House ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและการพัฒนาการของแนวคิดสิทธิมนุษยชน

จากการสำรวจเอกสารพบว่า “สิทธิมนุษยชน (Human Rights)” สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มนิยาม ได้แก่ กลุ่ม 1 กลุ่มนิยามไม่เฉพาะเจาะจง กลุ่ม 2 กลุ่มนิยามเฉพาะเจาะจง และกลุ่ม 3 กลุ่มนิยามที่อธิบายผ่านแนวคิดอื่น ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่ม 1 กลุ่มนิยามไม่เฉพาะเจาะจง เสนอว่า สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดที่มีลักษณะปริมนตลกกว้าง และมีความครอบคลุมหลายมิติ ฉะนั้น การจะนิยามให้แนวคิดดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะจึงเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก ถึงกระนั้น การนิยามควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยืดหยุ่น คำนึงถึงพลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงบริบทสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ด้วย (Suriya, 1994; Gutteman, 2023)

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนิยามเฉพาะเจาะจง เสนอว่า ขอบเขตและความหมายของสิทธิมนุษยชนสามารถกำหนดได้ และไม่จำเป็นต้องให้รัฐหรือหน่วยงานใดรับรองนิยาม เพราะแนวคิดดังกล่าวดำรงอยู่ตามสภาพธรรมชาติ ฉะนั้น นิยามกลุ่มนี้จึงกล่าวถึง การยอมรับในความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยไม่อาจแบ่งได้ ด้วยมิติใด ๆ (Irish Human Rights and Equality Commission, 2015; Turhan, 2013 as cited in Şener, 2021)

กลุ่มที่ 3 กลุ่มนิยามที่อธิบายผ่านแนวคิดอื่น ๆ อธิบายว่า การที่จะสามารถเข้าใจแนวคิดสิทธิมนุษยชนได้ ต้องมาจากการใคร่ครวญแนวคิดอื่น ๆ เช่น สิทธิทางธรรมชาติ สิทธิทางจริยธรรม หรือสัญญาทางสังคม เป็นต้น จึงจะสามารถทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น (Cranston, 1983; Sinthipong, 2018)

กล่าวโดยสรุป การนิยามสิทธิมนุษยชนยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงและมีความหลากหลาย สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตและความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นิยาม สิทธิมนุษยชนว่า สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงมีโดยไม่ขึ้นอยู่กับสถานะใด ๆ เพื่อคุ้มครองความเสมอภาค ความยุติธรรม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกกลืนหรือพรากไปได้

ขณะเดียวกัน Suriya (1994) อธิบายว่า แนวคิดสิทธิมนุษยชน เป็นผลมาจากการขยายตัวของแนวคิด 3 แนวคิด ได้แก่ 1. แนวคิดทางปรัชญา ที่เชื่อว่าสิทธิของมนุษย์มีอยู่แล้วโดยพื้นฐานตามธรรมชาติ 2. แนวคิดทางศาสนา โดย René Cassin (Karr, 2011) ได้เสริมว่า การเกิดขึ้นของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีการใช้แนวคิดทางศาสนาเข้ามาหนุนเสริมปฏิญญาสากลฉบับดังกล่าวด้วย เพื่อสนับสนุนสิทธิมนุษยชนด้วยพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ 3. แนวคิดของนักคิดทางด้านการเมืองการปกครอง เช่น Rousseau, Locke และ Hobbes

จึงกล่าวได้ว่า การเกิดขึ้นของแนวคิดสิทธิมนุษยชน มาจากการขยายตัวของแนวคิดทางปรัชญา ศาสนา และการเมืองการปกครอง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า สิทธิมนุษยชนมิได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หากแต่เป็นผลผลิตจากพัฒนาการทางความคิดที่สั่งสมและปรับเปลี่ยนตามบริบทของสังคมและกาลเวลา จนกลายมาเป็นหลักการสากลที่ยึดโยงกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปัจจุบัน

2. ความหมายและพัฒนาการของแนวคิดสิทธิทางการเมือง

จากการสำรวจความหมายของ สิทธิทางการเมือง (Political Rights) พบว่าแนวคิดความเป็นพลเมือง ของ Marshall เป็นกรอบในการนิยามว่า สิทธิที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง และสิทธิในการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า สิทธิทางการเมือง มุ่งเน้นไปที่การรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกระบวนการประชาธิปไตย

ขณะเดียวกัน Hernández-Truyol (1997) กล่าวถึงการเกิดขึ้นของแนวคิดสิทธิทางการเมืองว่า เป็นผลผลิตทางสิทธิมนุษยชนรุ่นแรกในสมัยใหม่ ซึ่งเดิมเรียกว่า สิทธิของมนุษย์ ซึ่งให้ความสำคัญในระดับปัจเจกบุคคลมากขึ้น และได้รับการบัญญัติอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ด้วยเหตุนี้ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงปรากฏเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวทางความคิดทางสิทธิมนุษยชน เช่น การประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1776 และการประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 เป็นต้น ขณะเดียวกัน ยังเสนอว่า ในยุคแรกของการบัญญัติสิทธิทางการเมือง สิทธิเหล่านี้อยู่ในลักษณะสิทธิเชิงลบ ซึ่งเป็นเสรีภาพในการแทรกแซงรัฐ หลังจากนั้นจึงมีการบัญญัติสิทธิเชิงบวก

ยิ่งกว่านั้น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญด้านสิทธิทางการเมือง นั่นคือ การพิชิตนาซีและญี่ปุ่น ซึ่งนำไปสู่การสร้างบรรทัดฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และต่อมาในปี ค.ศ. 1948 สหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อันเป็นหลักสำคัญในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ขณะเดียวกัน กระบวนการร่างกติการะหว่างประเทศยังได้รับอิทธิพลจากกระแสการเคลื่อนไหวด้านสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกา ตลอดจนขบวนการปลดปล่อยอาณานิคมในเอเชียและแอฟริกา (Butt, 2024) ซึ่งปรากฏการณ์นี้ได้หลอมรวมจนกลายเป็นกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ

พลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ใช้เป็นกลไกหลักในการคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ทั่วโลกมาจนถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป สิทธิทางการเมืองเป็นผลผลิตจากการขยายตัวของแนวคิดสิทธิมนุษยชนรุ่นแรก ซึ่งเน้นการคุ้มครองเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล ก่อนจะขยายไปสู่สิทธิทางการเมือง และภายหลังสิทธิเหล่านี้ได้รับการยกระดับเป็นบรรทัดฐานสากล ซึ่งยังคงเป็นรากฐานสำคัญของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน

3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้รับการรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2519 ปัจจุบัน จำนวนประเทศลงนามแล้วทั้งสิ้น 74 ประเทศ และเป็นประเทศภาคีแล้ว 174 ประเทศ (United Nations, 2025) สำหรับประเทศไทยได้ลงนามเข้าร่วมเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ด้วยวิญญูญัตติ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540

Rights and Liberties Protection Department (2014) กล่าวถึงสาระสำคัญในกติการะหว่างประเทศฉบับนี้ ประกอบด้วย วรรคอารัมภบทและบทบัญญัติ 53 ข้อ สามารถแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ วรรคอารัมภบท ส่วนที่ 1 กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง ส่วนที่ 2 กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐภาคีที่รับรองจะเคารพและประกันสิทธิของบุคคล ส่วนที่ 3 กล่าวถึงสาระของสิทธิในส่วนที่เป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ส่วนที่ 4 กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ส่วนที่ 5 ห้ามการตีความไปในทางขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ รวมทั้งการมิให้ตีความในการที่จะลดทอนสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และส่วนที่ 6 กล่าวถึงการเข้าเป็นภาคี และการแก้ไขเพิ่มเติมกติกา

นอกจากนี้ Office of the National Human Rights Commission of Thailand (2015) ได้กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐตามกติการะหว่างประเทศว่า

ด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 3 ข้อ คือ การเคารพ (Respect) การคุ้มครอง (Protect) และการส่งเสริมให้ทุกคนได้รับสิทธิ (Fulfill) โดยรัฐจำเป็นต้องดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานได้อย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของกติการะหว่างประเทศฉบับนี้คือ การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานด้านพลเมืองและการเมืองของบุคคลให้เป็นบรรทัดฐานในระดับสากล ทั้งยังมีการวางกรอบพันธกรณี เพื่อกำกับดูแลและประเมินการปฏิบัติของรัฐบาลอีกด้วย

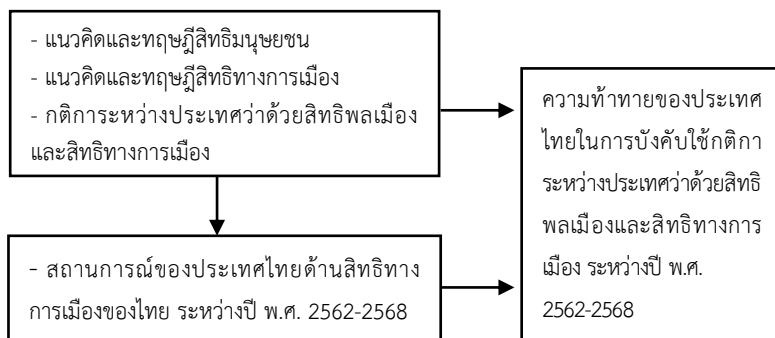
4. สถานการณ์ของประเทศไทยด้านสิทธิทางการเมืองของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568

สถานการณ์ด้านสิทธิทางการเมืองของไทยในช่วงปี 2562–2568 แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดต่อสิทธิทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง แม้จะดำเนินงานภายใต้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 4 และ 5 ก็ตาม เห็นได้จากรายงานของ Office of the National Human Rights Commission of Thailand (2022; 2023; 2024) และ U.S. Embassy and Consulate in Thailand (2021; 2022; 2023) ปรากฏการจำกัดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม การกระทำทารุณและการบังคับบุคคลให้สูญหาย การละเมิดสิทธิของนักสิทธิมนุษยชน และข้อจำกัดต่อเสรีภาพของสื่อมวลชน เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น แม้ในปี พ.ศ. 2566 มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไป แต่กลับปรากฏประเด็นความท้าทายข้างต้นร่วมกับประเด็นสิทธิในการเลือกตั้งและเสรีภาพในการชุมนุม เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีการเคลื่อนไหวของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในกลุ่มนักเคลื่อนไหวทางการเมือง การตอบสนองของรัฐต่อสถานการณ์เหล่านี้ยังคงก่อให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับการใช้มาตรการด้านความมั่นคงในการจำกัดเสรีภาพของประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนที่ยังคงอยู่ภายใต้กรอบควบคุมและการเฝ้าระวังอย่างเข้มงวด สถานการณ์ดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นถึงพลวัตของปัญหาสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

เมืองในประเทศไทยที่ยังไม่คลี่คลาย และยังคงได้รับการจับตามองจากทั้งองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์สิทธิทางการเมืองของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568 สะท้อนความต่อเนื่องของความท้าทายด้านสิทธิทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เสรีภาพสื่อ รวมถึงสิทธิในการเลือกตั้งและการชุมนุมยังคงเป็นประเด็นสำคัญ รวมถึงการใช้นโยบายความมั่นคงของรัฐยังเป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เสรีภาพของประชาชน สะท้อนพลวัตสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ยังไม่คลี่คลายและควรได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

4. กรอบแนวคิด

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิด

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์สิทธิทางการเมืองของประเทศไทย

ในการสำรวจสถานการณ์สิทธิทางการเมืองของไทยช่วงปี พ.ศ. 2562–2568 ผู้ศึกษาเลือกใช้รายงาน Freedom in the World ของ Freedom

House ซึ่งเป็นรายงานประจำปีระดับโลกที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีที่น่าเชื่อถือ ทั้งยังเป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญที่ถูกใช้ในงานวิชาการหลายชิ้น เช่น Kendall-Taylor & Frantz (2014) และ Kalemi (2024) เป็นต้น เนื้อหาในรายงานแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 สถานะ ส่วนที่ 2 สิทธิทางการเมือง (Political Rights) และส่วนที่ 3 เสรีภาพพลเมือง (Civil Liberties) โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกเฉพาะ ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 มาใช้ในการศึกษาเท่านั้น

ตารางที่ 1 ผลการประเมินสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2568

เรื่อง/ปี	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
สถานะ	ไม่เสรี	เสรีภาพ บางส่วน	ไม่เสรี	ไม่เสรี	ไม่เสรี	เสรีภาพ บางส่วน	ไม่เสรี
สิทธิทางการเมือง	5	6	5	5	6	12	11

หมายเหตุ: Freedom House, 2019; 2020; 2021; 2022; 2023; 2024; 2025

ตารางที่ 1 ชี้ว่า สถานการณ์สิทธิทางการเมืองของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568 ไม่เคยอยู่ในสถานะประเทศเสรี (Free) แต่อยู่ในสถานะประเทศไม่เสรี (Not Free) มากที่สุดถึง 5 ปี และมีเพียง 2 ปี เท่านั้นที่อยู่ในสถานะเสรีภาพบางส่วน (Partly free) ยิ่งกว่านั้น ผลการประเมินโดยรวมยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอยู่มาก (เต็ม 40 คะแนน) แม้จะมีพัฒนาการในช่วงปี พ.ศ. 2567-2568 ก็ตาม แต่ข้อมูลชุดนี้ชี้ให้เห็นสถานการณ์สิทธิทางการเมืองในประเทศไทยที่กำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญ

ทั้งนี้ รายงานฉบับนี้ ได้แบ่งการประเมินด้านสิทธิทางการเมืองออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 กระบวนการเลือกตั้ง ด้านที่ 2 พหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วม และด้านที่ 3 กลไกการทำงานของรัฐบาล มีรายละเอียดผลการประเมิน ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินประเด็นของสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2568 (คะแนนเต็ม 4 คะแนน)

เรื่อง/ปี	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
สิทธิทางการเมือง							
ก. กระบวนการเลือกตั้ง (Electoral Process)							
ตัวชี้วัด ก1 หัวหน้ารัฐบาลคนปัจจุบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดของประเทศได้รับเลือกตั้งผ่านกระบวนการที่เสรีและเป็นธรรม	0	0	0	0	0	1	1
ตัวชี้วัด ก2 ผู้แทนฝ่ายนิติบัญญัติแห่งชาติคนปัจจุบันได้รับเลือกตั้งผ่านกระบวนการที่เสรีและเป็นธรรม	0	1	1	1	1	2	2
ตัวชี้วัด ก3 กฎหมายและการประกอบการเลือกตั้งมีความเป็นธรรมและถูกบังคับใช้อย่างเป็นกลางโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ	0	0	0	0	0	0	0
ข. พหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วม (Political Pluralism and Participation)							
ตัวชี้วัด ข1 ประชาชนมีสิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองตามความสมัครใจ และปราศจากอุปสรรคเกินควรต่อการเกิดขึ้นหรือการยุบหายของกลุ่มหรือพรรค	1	1	1	1	1	1	1

ตารางที่ 2 ผลการประเมินประเด็นย่อยของสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2568 (คะแนนเต็ม 4 คะแนน) (ต่อ)

เรื่อง/ปี	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
ตัวชี้วัด ข2 ฝ่ายค้านมีโอกาสในการขยายฐานสนับสนุนหรือขึ้นสู่อำนาจผ่านการเลือกตั้ง	1	1	0	0	1	2	1
ตัวชี้วัด ข3 ทางเลือกทางการเมืองของประชาชนปราศจากการครอบงำโดยอิทธิพลหรือกลุ่มการเมืองภายนอก	0	0	0	0	0	1	1
ตัวชี้วัด ข4 กลุ่มประชากรที่หลากหลายมีสิทธิทางการเมืองและโอกาสในการเลือกตั้งอย่างเต็มที่	1	1	1	1	1	2	2
ค. กลไกการทำงานของรัฐบาล (Functioning of Government)							
ตัวชี้วัด ค1 หัวหน้ารัฐบาลและผู้แทนฝ่ายนิติบัญญัติที่มาจากการเลือกตั้งเสรีเป็นผู้กำหนดนโยบายของรัฐบาล	0	0	0	0	0	1	1
ตัวชี้วัด ค2 กลไกการป้องกันการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐมีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ	1	1	1	1	1	1	1
ตัวชี้วัด ค3 รัฐบาลดำเนินงานด้วยความเปิดเผยและโปร่งใส	1	1	1	1	1	1	1

หมายเหตุ: Freedom House, 2019; 2020; 2021; 2022; 2023; 2024; 2025

ตารางที่ 2 นำเสนอผลการประเมินสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2568 สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านที่ 1 กระบวนการเลือกตั้ง ด้านที่ 2 พหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วม และด้านที่ 3 กลไกการทำงานของรัฐบาล จากการวิเคราะห์พบว่า ด้านที่ 1 กระบวนการเลือกตั้ง ตัวชี้วัด ก3 มีพัฒนาการน้อยที่สุด ขณะที่ตัวชี้วัดอื่นในด้านเดียวกันมีผลการประเมินคงที่และยังไม่ผ่านกึ่งหนึ่งของการประเมิน ด้านที่ 2 พหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมปรากฏว่า ตัวชี้วัด ข2 มีผลการประเมินลดลง ในปี พ.ศ. 2568 ขณะที่ตัวชี้วัด ข1 ข3 และ ข4 มีพัฒนาการคงที่หรือไม่ปรากฏพัฒนาการ ด้านที่ 3 กลไกการทำงานของรัฐบาลพบว่า ตัวชี้วัด ค2 และ ค3 มีพัฒนาการคงที่หรือไม่ปรากฏพัฒนาการ ขณะที่ตัวชี้วัด ค1 พัฒนาการคงที่หรือไม่ปรากฏพัฒนาการ

กล่าวโดยสรุป ผลจากการสำรวจสถานการณ์สิทธิทางการเมืองของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568 ทั้งหมด 3 ด้าน และ 10 ตัวชี้วัด พบว่า ไม่ปรากฏว่า มีตัวชี้วัดใดมีพัฒนาการ ยิ่งกว่านั้น ปรากฏว่า ตัวชี้วัดมีพัฒนาการคงที่หรือไม่ปรากฏพัฒนาการ 9 ตัวชี้วัด หรือคิดเป็นร้อยละ 90 ของตัวชี้วัดทั้งหมด และท้ายที่สุดคือ มีพัฒนาการลดลง 1 ตัวชี้วัด จึงอาจอนุมานได้ว่า สถานการณ์ด้านสิทธิทางการเมืองกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้ยังไม่ปรากฏความก้าวหน้าในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิทางการเมือง และอาจส่งผลให้พัฒนาการลดลงในระยะยาวได้เช่นกัน

2. ความท้าทายสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย

2.1 ความท้าทายด้านกระบวนการเลือกตั้ง

แม้ตัวชี้วัดด้านกระบวนการเลือกตั้ง ก1 และ ก2 ในปี พ.ศ. 2567-2568 ได้สะท้อนพัฒนาการที่ดีขึ้นเล็กน้อย ซึ่งอาจอนุมานได้ว่า เป็นผลสืบเนื่องจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วน

ร่วมทางการเมืองมากขึ้น แต่ตัวชี้วัด ก3 กลับไม่ปรากฏพัฒนาการที่ดีขึ้น ผลลัพธ์ดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และกฎหมายเลือกตั้ง ยังคงเป็นเป็นความท้าทายสำคัญต่อการส่งเสริมสิทธิทางการเมือง รวมถึงประเด็นความโปร่งใส ความเป็นกลาง และความยุติธรรมในการเลือกตั้ง (Freedom House, 2023; 2024; 2025)

ยิ่งกว่านั้น ข้อเสนอที่สอดคล้องกับ Faungfookitchakan (2020) Chuangwongla (2021) และ Thaewanarumitkul (2024) ต่างเสนอตรงกันว่า ระบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member Apportionment System: MMA) ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีความยุ่งยากซับซ้อน ส่งผลให้กลไกการจัดสรรที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร ไม่สอดคล้องกับจำนวนคะแนนเสียงที่พรรคการเมืองได้รับจริง เป็นการบิดเบือนเจตจำนงของประชาชนในการเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญของวิถีประชาธิปไตย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการเลือกตั้งกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายของกรอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกลไกหลักในการรับรองการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน และยังส่งผลกระทบกับเจตจำนงของประชาชนเช่นกัน

2.2 ความท้าทายด้านพหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วม

ผลการสำรวจตัวชี้วัด ข1 ข2 และข3 ได้ชี้ให้เห็นสถานการณ์อันจำกัดจำเขี่ยด้านพหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ยิ่งกว่านั้น แม้จะมีการเลือกตั้งทั่วไปอีกครั้งในปี พ.ศ. 2566 แต่กลับมีแนวโน้มลดลงตามลำดับ จึงอาจอนุมานได้ว่าเป็นผลมาจากการยุบพรรคการเมือง 2 พรรค คือ พรรคอนาคตใหม่ ในปี พ.ศ. 2563 (BBC News Thai, 2020) และพรรคก้าวไกล ในปี พ.ศ. 2567 (Thai PBS, 2024) กรณีนี้จึงสะท้อนถึงการตัดสิทธิทางการเมืองของประชาชน และเน้นย้ำให้เห็นถึงระดับของสิทธิทางการเมืองที่ถูกกดทอนในปัจจุบัน (Freedom House, 2023; 2024; 2025)

จากสภาวะการณ์ข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นถึงผลสืบเนื่องของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 อันเป็นผลผลิตของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ภายใต้อิทธิพลของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดกลไกที่จำกัดการทำงานของระบบรัฐสภา และลดระดับคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย (Akkasri, 2024) ทั้งนี้ จากการศึกษาของ Boonrueang & Phra Anothai Kataponyo (Aunruen) (2021) และ Noochaikaew (2022) ต่างเห็นพ้องกันว่า พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าว มีการบัญญัติประเด็นการยุบพรรคการเมืองมากกว่ากฎหมายในอดีต ทั้งยังมีลักษณะเชิงนามธรรมและปริมนทลกว้าง ส่งผลให้การตีความสามารถดำเนินไปได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นอีกด้วย

ถึงกระนั้น ผลการประเมินตัวชี้วัด ข4 ด้านสิทธิทางการเมืองของกลุ่มประชากร กลับมีพัฒนาการอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวโน้มของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์มีแนวโน้มตั้งแต่ระดับปานกลางถึงระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญ ดังปรากฏใน การศึกษาของ Jotivaฤๅ๓๓๓ (Faengboon) et al. (2025) Worakulchaisri et al. (2024) และ Kosonwachirakit & Maniratana (2024) เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่า ด้านพหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายทางกฎหมายที่จำกัดขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน แม้จะมีพัฒนาการในบางมิติ แต่ข้อจำกัดข้างต้นยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนความเข้มแข็งของพหุนิยมทางการเมืองและลดระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

2.3 ความท้าทายด้านกลไกการทำงานของรัฐบาล

จากการสำรวจตัวชี้วัด ค1 ซึ่งว่า มีพัฒนาการในระหว่างปี พ.ศ. 2567-2568 อนุমানได้ว่า เป็นผลมาจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2566 ส่งผลให้มีรัฐบาลพลเรือน

เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่รัฐประหารปี พ.ศ. 2557 (Freedom House, 2025) ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกันกับข้อมูลจากดัชนีประชาธิปไตยเชิงการเลือกตั้ง (Electoral Democracy Index) (Our World in Data, 2024) ซึ่งให้เห็นว่า ในปี พ.ศ. 2566 และ 2567 ประเทศไทยมีค่าดัชนีประเภนี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการด้านเสรีภาพทางการเมือง โดยเฉพาะการแสดงออกและการรวมกลุ่มถึงกระนั้น ตัวชี้วัด ค2 และ ค3 กลับไม่ปรากฏแนวโน้มของพัฒนาการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2568 ยิ่งกว่านั้น จากรายงานระบุว่า แม้ประเทศไทยจะมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่ยังไม่สามารถดำเนินการบังคับใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพราะยังปรากฏการมอบของที่ระลึกเป็นการให้สินบน และอิทธิพลของกองทัพในการตัดสินใจของรัฐบาล (Freedom House, 2019; 2020; 2021; 2022; 2023; 2024; 2025) โดยผลในข้อนี้คล้ายคลึงกับผลการสำรวจดัชนีการรับรู้การทุจริตหรือคอร์รัปชัน (Corruption Perceptions Index) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2568 (Transparency International, 2024) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า หลังการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2566 ค่าดัชนีได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ จึงอาจสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานของภาครัฐที่ยังติดกับดักการทุจริต

กล่าวโดยสรุป กลไกการทำงานของรัฐบาลกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายด้านปัญหาการทุจริตและช่องว่างของกลไกตรวจสอบภาครัฐ และอาจมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของรัฐบาลและความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อธรรมาภิบาลในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ 1 ควรมีการปรับแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และส่งเสริมคุณภาพการจัดการเลือกตั้งของประเทศไทย

ตามผลการประเมินและวิเคราะห์ความท้าทายด้านที่ 1 และด้านที่ 3 ตัวชี้วัด ค1 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากที่สุดของตัวชี้วัดทั้งหมดได้ชี้ว่า ควรมีการปรับแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 การศึกษาค้นคว้าจึงสนับสนุนข้อเสนอแนะของ Thaewanarumitkul (2024) ดังนี้ ส่วนที่ 1 ระบบการเลือกตั้ง ควรมีการปรับแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 85 โดยเสนอให้ใช้วิธีการคะแนนเสียงเลือกตั้งแบบใช้บัตร 2 ใบ และมีสองทางเลือก คือ แบบที่ 1 สัดส่วนผสม (Mixed-Member Proportional) และแบบที่ 2 คู่ขนาน (Parallel System) เพื่อลดโอกาสในการเกิดปัญหาข้างต้น สอดคล้องกับข้อเสนอของ Faungfookitchakan (2020) และ Chuangwongla (2021) และส่วนที่ 2 การบริหารการเลือกตั้ง เช่น กำหนดเขตเลือกตั้ง เวลาเปิดปิดหีบเลือกตั้ง และการรายงานผลการเลือกตั้ง โดยข้อเสนอแนะส่วนนี้สอดคล้องกับการกล่าวถึงปัญหาการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2566 ของ iLaw (2023) จึงกล่าวได้ว่า หากมีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนนี้ร่วมด้วย ก็จะเป็นส่วนสำคัญในการยกระดับคุณภาพด้านการเลือกตั้งต่อไป

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า ข้อเสนอแนะนี้มุ่งเน้นให้มีการปรับแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพการจัดการเลือกตั้งเพื่อแก้ไขความท้าทายและยกระดับคุณภาพการเลือกตั้งของประชาชน

ข้อเสนอแนะที่ 2 ควรมีการปรับแก้ไข พ.ร.ป. รัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

ตามผลการประเมินและวิเคราะห์ความท้าทายด้านที่ 2 พหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วม ตัวชี้วัด ข1 ข2 และข3 ได้ชี้ว่า พ.ร.ป.พรรคการเมือง พ.ศ. 2560 เป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การลดทอนโอกาสในการจัดตั้งและรักษาเสถียรภาพของพรรคการเมือง ซึ่งนำไปสู่การลดระดับของสิทธิทางการเมืองและคุณภาพประชาธิปไตยในระดับมหภาค (Boonrueang & Phra Anothai Kataponyo (Aunruen), 2021) จึงควรมีข้อปรับแก้ไข พ.ร.ป.พรรคการเมือง พ.ศ. 2560 โดยกรณี

แห่งการยุบพรรคการเมืองต้องเป็นเฉพาะเหตุที่รุนแรงเท่านั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Wuttigarn, Kunharsai & Lurang (2021) และ Noochaikaew (2022)

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอแนะนี้มุ่งเน้นให้มีการปรับแก้ไขกรณีแห่งการยุบพรรคการเมือง ตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2560 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบพรรคการเมืองไทย ส่งเสริมการแข่งขันทางการเมืองอย่างเป็นธรรม และคุ้มครองสิทธิทางการเมืองของประชาชนภายใต้หลักประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะที่ 3 ควรมีการแก้ไขปัญหาทุจริต

ตามผลการประเมินและวิเคราะห์ความท้าทายด้านที่ 3 กลไกการทำงานของรัฐบาล ตัวชี้วัด ค2 และค3 ชี้ว่า ไม่ปรากฏพัฒนาการด้านการป้องกันการทุจริตของหน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จึงควรมีการดำเนินการอย่างจริงจัง และลดระดับวัฒนธรรมบางประการที่หล่อเลี้ยงให้การทุจริตยังสามารถเติบโตขึ้นได้ (Freedom House, 2024; 2025) ผ่านการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง มีการกระจายอำนาจ และมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน เพื่อถ่วงดุลและตรวจสอบอำนาจรัฐ พร้อมทั้งสร้างกลไกบูรณาการด้านการตรวจสอบเพื่อสร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบร่วมกันในสังคม (Chitlaoarporn, 2024; Sattarat, Girdwichai, & Sophontada, 2021)

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอแนะนี้มุ่งเน้นให้เกิดการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการป้องกันและตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อสร้างระบบราชการที่มีประสิทธิภาพและลดโอกาสการทุจริต

สรุปผลการศึกษา

สิทธิทางการเมือง มีเป้าหมายเพื่อปกป้องและคุ้มครองการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามครรลองประชาธิปไตย ทั้งยังเป็นสาระสำคัญของกติกา

ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นรัฐภาคี ด้วยวิธีภาคยานุวัติ และมีการบังคับใช้มามากกว่า 28 ปี (พ.ศ. 2540 -2568)

ทั้งนี้ แม้ผู้ศึกษาจะได้สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2568 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2562 ภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 จนถึงปี พ.ศ. 2568 กลับยังปรากฏความท้าทายสำคัญ 3 ด้าน ดังนี้ 1) ความท้าทายด้านกระบวนการเลือกตั้ง 2) ด้านพหุนิยมทางการเมืองและการมีส่วนร่วม และ 3) ด้านกลไกการทำงานของรัฐบาล ขณะเดียวกัน มีข้อเสนอแนะ 4 ข้อ ดังนี้ 1) ควรมีการปรับแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และส่งเสริมคุณภาพการจัดการเลือกตั้งของประเทศไทย 2) ควรมีการปรับแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 3) ควรมีการส่งเสริมความรู้ด้านสิทธิทางการเมืองของประชาชนทุกกลุ่ม และ 4) ควรมีการแก้ไขปัญหาทุจริต โดยข้อเสนอแนะเหล่านี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของรัฐภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ทั้งในด้านการเคารพ การคุ้มครอง และการส่งเสริมสิทธิต่อไป

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์สิทธิทางการเมืองในประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้และดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อให้การคุ้มครองการเคารพ และการส่งเสริมสิทธิทางการเมืองของประชาชนให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับพันธกรณีของรัฐภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Akkasri, S. (2024). The Impact of The 2017 Constitution on Thai Politics After The NCPO Thailand's Hybrid Regime following Constitutional Design under NCPO Influence. *Political Science Review*, 10(1), 1–62.
- BBC News Thai. (2020, February 21). Future Forward: Constitutional Court orders party dissolution and bans executives for 10 years. Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/thailand-51582581>
- Boonrueang, S. & Phra Anothai Kataponyo. (2021). Dissolution of Political Parties: Disqualification of political rights of citizens. *Journal of Buddhistic Sociology*, 6(4), 158–172.
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/BSJ/article/view/246999>
- Butt, A. (2024). International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4856071>
- Chanwutthiwong, W. (2021). *Challenges of Thailand in enforcing international covenant on civil and political rights during general Prayut Chan O Cha's administration A.D 2019-2021* [Independent study]. Retrieved from <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/7889/>
- Chatarupa, C. (2022). *Protection of the rights and liberties of citizen journalism in public assembly* [Independent study]. Retrieved from <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/13211/>

- Chitlaoarporn, C. (2024). The Relationship between Bureaucracy and Corruption. *Thai Research and Management Journal*, 5(3), 87-103.
- Chuangwongla, P. (2021). Legal problems and obstacles to the mixed member apportionment system used under the constitution of the Kingdom of Thailand, Buddhist era 2560 (2017) [master's thesis]. Retrieved from <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Piyanan.Chu.pdf>
- Cranston, M. (1983). Are there any human rights? *Daedalus*, 132(1), 36–46. <http://www.jstor.org/stable/20027821>
- Faungfookitchakan, C. (2020). Legal measures on election process of party list member of the house of representatives of Thailand compared with other countries. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(11), 235–251. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/248290>
- Freedom House. (2019). (rep.). *Thailand: Freedom in the World 2019 Country Report*.
- Freedom House. (2020). (rep.). *Thailand: Freedom in the World 2020 Country Report*.
- Freedom House. (2021). *Thailand: Freedom in the World 2021 Country Report*.
- Freedom House. (2022). (rep.). *Thailand: Freedom in the World 2022 Country Report*.

- Freedom House. (2023). (rep.). *Thailand: Freedom in the World 2023 Country Report*.
- Freedom House. (2024). (rep.). *Thailand: Freedom in the World 2024 Country Report*.
- Freedom House. (2025). (rep.). *Thailand: Freedom in the World 2025 Country Report*.
- Gutterman, A. (2023). *What are Human Rights?* Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4320947
- Hernández-Truyol, B. E. (1997). Civil and Political Rights-An Introduction. *University of Miami Inter-American Law Review*, 28(2), 223–230.
- iLaw. (2023). (rep.). *Election 2023: Compilation of Criticisms of the Election Commission's Management*. Retrieved from <https://www.ilaw.or.th/articles/5845>
- Irish Human Rights and Equality Commission. (2015). *Explained Guide to Human Rights Law*.
- Jiawlian, T. (2020). The Problem of the Incompatibilities of Human Right Protection Standards in Thai Law with the International Covenant on Civil and Political Rights: the Case Study of Principle of Presumption of Innocence [master's thesis].

- Jotivanno (Faengboon), C. P., Promgun, S. & Sawatta, S. (2025). Buddhist - Oriented Political Behavior in Exercising the Right to Vote for Members of Parliament among Ethnic Groups in Na Chaluai District, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Spatial Development and Policy*, 3(2), 83–92.
- Kalemi, R. (2024). Analyzing the Development of Political Rights and Civil Liberties in Albania during the Country's Democratic Transition: A Comparative Assessment from Freedom House Report Data. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11(1), 69-75.
- Karr, S. L. (2011). The History of Human Rights from Ancient Times to the Globalization Era. *Journal of World History*, 22(3), 582-585.
- Kendall-Taylor, A., & Frantz, E. (2014). Mimicking Democracy to Prolong Autocracies. *The Washington Quarterly*, 37(4), 71–84.
- Kosonwachirakit, P. & Maniratana, P. K. (2024). Participation of Ethnic Groups to Local Political Development in Kamphaeng Phet Province. *MCU Ubonratchathani Journal of Buddhist Studies (JOBUE)*, 6(3), 241–254.
- Ministry of Foreign Affairs. (2025). *Universal Declaration of Human Rights*.
- Noochaikaw, K. (2022). Dissolution of Political Parties According to the Thai Legal System [Doctoral dissertation].

Office of the National Human Rights Commission of Thailand.

(2015). *Manual on Understanding Civil and Political Rights*.

Wongsanawat Graphic.

Office of the National Human Rights Commission of Thailand.

(2022). (rep.). *Assessment report on Thailand's human rights situation 2021*. Retrieved from

<https://www.nhrc.or.th/index.php/th/situation-assessment-report-thailands-human-rights/94>

Office of the National Human Rights Commission of Thailand.

(2023). (rep.). *Assessment report on Thailand's human rights situation 2022*. Retrieved from

<https://www.nhrc.or.th/index.php/th/situation-assessment-report-thailands-human-rights/92>

Office of the National Human Rights Commission of Thailand.

(2024). (rep.). *Assessment report on Thailand's human rights situation 2023*. Retrieved from

<https://www.nhrc.or.th/index.php/th/situation-assessment-report-thailands-human-rights/10436>

Our World in Data. (2024). (rep.). *Electoral democracy index, 2024*.

Retrieved from <https://ourworldindata.org/grapher/electoral-democracy-index>

Rights and Liberties Protection Department. (2014). *International Covenant on Civil and Political Rights*. Ministry of Justice.

- Sattarat, K., Girdwichai, L., & Sophontada, D. (2021). A Model of Corruption and Factors Leading to Corruption in the Public Sector. *Journal of Buddhist Anthropology*, 6(1), 300–314.
- Şener, M. B. (2021). A Review of the Meaning and Importance of the Universal Declaration of Human Rights. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 15-25.
- Sinthipong, U. (2018). *Human rights* (6th ed.). Winyuchon.
- Sugmak, K. (2016). Obligations under International law on human rights. *Sripatum Chonburi Academic Journal*, 12(3), 1–11.
- Suriya, N. (1994). *Human rights*. Winyuchon.
- Thaewananarumitkul, P. (2024). Problems with the 'One-Ballot' Electoral System of the 2017 Constitution and Electoral Management: A Study from the General Election in 2019 and the Reversion Back to the 'Two Ballots System' for the General Election in 2023. *Thammasat Law Journal*, 53(1), 1–40.
- Thai PBS. (2024, August 7). Full Constitutional Court Ruling on Move Forward Party Dissolution. *Thai PBS News*. Retrieved from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/342836>
- Transparency International. (2024). (rep.). *Corruption Perceptions Index*.
- U.S. Embassy and Consulate in Thailand. (2021). (rep.). *Thailand 2021 Human Rights Report*.
- U.S. Embassy and Consulate in Thailand. (2022). (rep.). *Thailand 2022 Human Rights Report*.

- U.S. Embassy and Consulate in Thailand. (2023). (rep.). Thailand
2023 Human Rights Report.
- United Nations. (2024). Introduction to Human Rights and Elections.
Retrieved from <https://unric.org/en/introduction-to-human-rights-and-elections/>
- United Nations. (2025). International Covenant on Civil and Political
Rights. Retrieved from
https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?chapter=4&clang=_en&mtdsg_no=iv-4&src=ind
- Worrakulchaisri, I., Sowkasem, A. & Suyaprom, S. (2024). Political
participation of ethnic people in general election at Fang
district, Chiang Mai province. *Journal of Interdisciplinary
Innovation Review*, 7(2), 41–53.
- Wuttigarm, W. Kunharsai, B. & Lurang, R. (2021). The Dissolution of
Political Parties by the Constitutional Court by the Majority
Vote. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social
Sciences*, 4(2), 622–634.